

"EDINOST"

izhaja dvakrat na teden, vsako sredo in soboto ob 1. uri popoldne.

"Edinost" stane:

za vse leto gl. 6.—; izven Avst. 9.— gl.
za polu leta 3.—; " " 4.50 "
za četrt leta 1.50; " " 2.25 "

Posamične številke se dobivajo v prodajalnicah tobaka v Trstu po 5 nov., v Gorici in v Ajdovščini po 4 nov.

Na naročbe brez priložene naročilne se upravnštvo ne ozira.

EDINOST

Vsi dopisi se pošiljajo uredništvu v ulici Carintia št. 28. Vsako pismo mora biti frankovano, ker nefrankovana se ne sprejemajo. Rokopisi se ne vračajo.

Oglaš in oznanila se račune po 8 nov. vrstica v petiti; za naslove z debelimi črkami se plačuje prostor, kolikor bi ga obseglo navadnih vrstic.

Poslana, javne zahvale, osmrtnice itd. se račune po pogodbi.

Naročnino, reklamacije in inserate prejema upravnštvo v ulici Carintia 28. Odprte reklamacije so proste poštnine.

Glasilo slovenskega političnega društva za Primorsko.

•V edinost je moč.

Volitev.

(Dalje.)

Uprav duhovščina bode največ v oči sovražnike slovanstva radi česar se tudi vanjo z vso silo zaletajo vedde se po starem reku: udarimo pastirja in razkropile se bodo ovčice.

Naši duhovniki so ubozemu, siromanemu narodu v resnici pastirji, dušni in telesni voditelji. Saj Istra ima le malo ovedjih trgov kder bi se shajali uradniki, učitelji in inteligenca. V najoddaljenih krajih duhovniki so edini, do katerih se more prosti ljud obrniti v potrebi. Duhovnik mu je na strani z dobrim svetom v duševnem obziru, potolaži ga in spomni na trpečega Zveličarja. Ali tudi v svetnih zadevah duhovnik mu je edini svetnik, koji ga v potrebnem podučiti in mu prebere vse odloke in dopise javnih oblastnij, z katerimi ima ubogi kmet opravka.

Tudi učitelj je duhovnik narodu; uči ga branju in pisanju, posojuje mu knjige in časnike ter razloži vse novice, ki se godè po svetu. Brez duhovnikov bil bi istraki kmet zgubljena duša, živeč v puštini, pozabljen od vsega sveta. Ako bi ga ista duhovščina ne podučila ter mu predočevala velike nevarnosti, ki lahko zanj od tega nastanejo, udal bi se isti kmet v svojej priprostosti in naivnosti kmalu pjavicam in brezsrčnim špekulantom, ki bi ga drli in rubili.

Sveta dolžnost katoliškega duhovnika veže prostemu puku pomoči ne samo v duševnih, temuč tudi v telesnem obziru, osobito v krajih, kjer nema drugih oseb, do katerih bi se mogel udano v potrebi zateči. Tudi narodno zadeve namestile so se celo v najprostejši narod. Zavest, da smo sinovi jedne majke Slave, ter imamo v Avstriji enoiste pravice z družimi narodi, ta zavest si je našla pot uže v srca najpriprostejšega kmeta. Zakaj bi pač i mi ne uživali ravnopravnosti, ki plačujemo državne davke in pristojbine, ter nosimo enaka

bremena in teže kakor drugi narodi? Znano je predobro, da so si istraki Lahi sami sebi ohranili upravo in nadvlado tudi nad slovanskim življenjem Istre celò v poznejšji dobi, ko je bila v Avstriji razklicana ustava. Ta vpliv nad Slovani prihaja Lahom še od dobe, ko so po delih Istre gospodarili ozkosrčni Benečani, koji so dosledno le svojemu jeziku pomagali na površje. Laški jezik je ostal nenaravno uradni jezik v Istri ter se obdržal do današnjega dne. Ali razmere so se od tedaj mnogo spremenile. Istrani so sicer toliko Slovani kolikor Lahi, ali prvi so pristanovniki te dežele, čije kmetijske občine so obljudevali celo v časih, ko je laško prebivalstvo v pobrežnih mestih celoma izumrlo vsled strašanskih kug, — drugi so pa naseljenci prenešeni v Istro ob časih benečanske vlade.

Čeprav so Slovani v izdatnej večini, kajti zavzemajo nad dve tretjini vsega prebivalstva, ukazujejo jim še vedno njihovi oholi sosedi. Njihov jezik kraljuje v uradih in šolah in Slovan je po njih še vedno nazivan „ščavo“ — suženj, dober največ, da plačuje davke in pristojbine ter da mu lahonska gospoda rubi zemljišča in kuče.

Žalostno je še vedno stanje v Istri, koje po pravici zovemo „tužno“. In uprav to žalostno stanje sprevideli so slovanski duhovniki nastavljeni po istrskih župnijah. Vsem je srca oplamtela iskra nesebične ljubezni do tega dobrega naroda; razvideli so slab položaj, v katerem se je narod po svoji nekrivdi nahajal. Ne samo duševno ampak in gmotno ga je hotel sovražnik preobladati ter mu odvzeti zadnjo moč. Hotel ga je istinito učiniti svojim „sužnjem“!

I uprav proti tej brezbožnej misli, proti nekristijanskemu ravnanju z priprostimi a pobožnimi Slovani v Istri, uprla se je slovanska duhovščina in še vedno se upira učeč ubožni narod spoznavati

stvarnika in zajedno tudi pravice, ki so mu po božjih in človeških zakonih odmerjene.

Odlóčen boj proti krivici! to jej je bilo gaslo in upirajoč se sovražnej sili, ki je hotela pokončati jezik in navade slovanskega rodu v Istri, borila se je in se še vedno bojuje proti demoralizaciji in korupciji, ki našemu narodu prihaja od brezbožnih Lahonov.

Mila materinščina, dragi nam slovanski jezik, je edino zmožen napraviti jez proti pohujšanju in brezverstvu. Narod, ki je ostal nezvest lastnemu jeziku in navadam, kmalu se je oprijel tudi tuje vere. Enako se je bati tudi za slovanski narod, kateri, čem bolj se navzema tujega jezika in navad, tembolj se tudi navdušuje z tujim duhom in — brezverstvom.

Kje se je pač neverstvo največ ustanovilo ako ne uprav v Italiji, sedežu sv. katoliške cerkve? Tam je v sedanjem času nevera doma; povsod rabuke in upori proti cerkvi; po vseh časnikih in knjigah sramotno grdenje cerkve in njenega vladarja sv. očeta papeža; iz šol se je veronauk celoma odpravil in duhovnik ni varen lastnega življenja. Take so razmere v Italiji in enake namerujejo uvesti Lahoni tudi sem. Saj v Trstu kakor v Rimu proslavljajo prekucuha in veri zagrizenega sovražnika Giordana Bruna, ter dovolè za njegov spomenik 200 lir. Saj Iredenta z peklenskimi čini proslavlja svojega „pravaka in mučenika“ Oberdanka! Vsak dan vidimo, kam cikajo težnje naših Lahonov in kakšni so jim nameni: — uničiti slovanski jezik na Primorskem, spreobrniti slovanski rod k brezverstvu ter ga navdati s svojimi prekletnimi idejami in ga slednjič priklopiti sestradanej Italiji. Lahonsko delovanje v naših deželah ni samo nevarno slovanskemu jeziku in navadam, ampak tudi našej starodavnej katoliškej veri!

Sveta je tedaj ideja narodnosti na Primorskem ter izborna služba kot sredstvo ohraniti s pomočjo narodnega jezika tudi katoliško vero, ki se je v narodu tako utrdila in se mu prikupila, da jo smemo imenovati „njegovo narodno svojstvo“.

Slovanska duhovščina torej deluje popolnoma v smislu in po zapovedih cerkvenih zakonov ako v narodu zavednost širi ter utrjuje ljubezen do vsega kar je z narodom sklenjeno. Sovražnik katoliške vere je pač oni, ki graja to njeno obnašanje in nespametno bi ravnali celo škofje ako bi duhovščini prepovedali vdeleževati se narodnega življenja! —

Česa so pa volitve ako ne izraz tega življenja? (Dalje prih.)

Kaj hočemo?

Slovenci smo majhen narod, prav šibka vejica mogočnega drevesa slovanskega. Toda še to majhno število narodniča slovenskega preganja prav okrutno neprijazna nam politična usoda. Razdelila nas je namreč med tri različne države: Cisilavijo, Transilavijo in Italijo, od katerih ima vsaka svoje posebne visoke težnje, ki niso posebno prijazne narodniču našemu. Le v Cisilaviji zamoremo se nadejati, da tudi nam prisije kdaj solnce boljše sreče, ako si bomo znali izkoristiti najpripravnjša trenutja. Toda tudi v naši polovici velike Avstrije položila je kruta usoda svojo neprijazno roko na narodni slovenski, kakor da bi nam hotela dokazati skrajno nevoljo, da še živi ta krotki, golobji narodni slovenski. Razdelila nas je nič manj kakor na šest pokrajin, s šestimi pokrajinskimi vladami, s šestimi glavnimi mesti, da morajo oči narodniča našega biti obrnene na šest raznih krajev, uklanjati še šesterim pokrajinskim oblastim in zakonom. Prebujajočim se Koroškimi Slovincem zapovedujejo nemško-liberalni

PODLISTEK.

O našem učiteljstvu.

Izvestno si mislite, gospod urednik, da je mogoče „Boris“ uže zginil sè svetovnega pozorišča, ker je mahom utihnil njegove strune glas. Vedeti morate pa, da se v človeškem življenji vrše različne „faze“, vsled katerih mora človek spremeniti mér svojega delovanja. Ena takih faz nastopila je baš i pri starem čudaku Borisu. Da pa ne zaidete, gospod urednik, sè svojimi mislimi in supozicijami na krivo pot: Boris je ostal narodu svojemu, kar je bil in bode — njegov ljubeč, zvest otrok. Polastile so se ga bile le neke čudne muhe in neka duševna umornost. Počakati je pa hotel tudi malo, da bi videl so-li njegovi sveti i njegovi na delo-klici obrodili kaj sadu. Vzel je zatoraj svojo popotno palico v roko in hajd! na pot po naši okolici, da vidi nasledke svojega pridigovanja in besedovanja. In videl je in slišal in spoznal, kar ga je napolnilo z besno jezo. V svojej ljutosti bi bil najraje začel mahati sè svojo debelo gorjačo po raznih plečih. Menda bi bilo to mazilo

bolj koristilo nego vse njegovo besedovanje. O pravem času se pa domisli, da bi mu enako početje utegnulo pripraviti ne baš preimenitno zavetje. Da pride v okom enakemu dogodljaju, ubral je urno pot pod noge in se napotil proti domu. Pod svoj mirni krov prišedši, čutil je, kako se je razlil v njegovo razljučeno srce nek blagodajen mir in neka tiha žalost ga je obšla. Konečno se otrese i te in vzemši pero v roko namenil je zopet oglašiti se. —

Kmalò bode minulo leto odkar sem bil pisal marsikaj „o našem šolstvu“ in „o našem petji“. O tej priliki sem se pač skliceval v prvi vrsti na naše učitelje, češ: oni imajo največ upliva, največ oblasti. Mislim sem, da bode vendar kako zrno padlo na rodovitna tla in obrodilo sadu. A od misli do resnice je velik korak. Videl sem, da je bilo vse moje prizadevanje v tem pogledu malone pri vseh le — bob v steno.

Povdarjal sem, da bi se v prvi vrsti gojilo, kolikor mogoče, narodno petje in da bi se prizadevalo odstraniti tuje ničvredne popevke. Koliko se je storilo v to svrhu sem uvidel, ko sem slišal velike

in male, ki so na vse grlo kričali ono „moderno“ laško poskočnico. Še zdaj me bole ušesa od onega rjojenja in neubranega petja. Ne le, da so odrastli popevali, marveč i šolska deca. In rekli mi bodo učitelji, da oni niso krivi. Za Boga! Kar se šolske mladine tiče, mislim, da imajo vendar oni razven starišev največ upliva in oblasti. Zakaj ne prepovedo otrokom enacega petja? Zakaj jim ne polagajo na srce nelepoto in zloglasnost enakih pesnij? Zakaj ne zagroze s kaznijo onim, ki bi se drznili prepevati v tujem jeziku? A kaj mi pomagajo vsa vprašanja, ko mi je vzrok popolnoma znan. Zakaj? Zato, ker so naši učitelji malone vsi mlačni, ker jim je narod deveta briga, ker delajo v prvi vrsti le za želodec in vse drugo pošljejo „rakom žvižgat“. Zakaj? Zato, ker so skoro vsi naši učitelji prestrahopetni, ker so prodali uže davno svojo narodnost in narodna čuvstva, ker se bojé, da se ne bi zvedilo njih „panslavističnega“ delovanja in se jih ne bi pozvalo „na raport“.

To so razlogi, ki pouzročujejo, da narodna zavest čedalje bolj gine, da narod čedalje bolj nazaduje i da se daje sovražniku v past.

Smejati se pač moram, če pomislim, kako so bili „novo pečeni“ učitelji uneti za narodno stvar, kako so obljubovali in zatrjevali si vzajemno, kako bodo delali le milemu narodu v prospeh. Kam so zginele vse one obljube? Kam je šla ona navdušenost? Razpršila se je pač liki megla pred vetrom.

Kaj bi se potegovali za narodne pravice, ko bi jim to doprineslo le neprilik in nevspeh — koristi nikakoršne! Kaj bi delali za naš borni narodnič, ko ni to po volji slavnim mogotcem? Kdor me plača, ta je moj gospodar — zanj moram delovati, njegovo idejo širiti. — O res plemenitost srca, vzvišenost mislij i vzorov! A kaj bi pač jadikoval, kaj bi težil po teh svetih vzorih, saj sam naš mili Gregorčič toži, češ:

„Vzore pokopali so“.

Da i ta sveti vzor, sveto, plemenito to čuvstvo, ljubezen do domovine gine in se ruši v prah in razvaline.

Žalost in nepopisna bôl obideta človeka, ko vidi, kako oni možje, ki imajo najugodnišo priliko pomagati bornemu narodu, gledajo z indiferentnimi čuvstvi, kako se mala peščica narodnjakov trudi in ubija,

gospodje v Celovcu, o katerih naklonjenosti smo pač zadosti prepričani; Štajerski Slovenci morajo gledati tja gori v Gradec, v to „najbolj nemško mesto“ — kakor Nemci trdijo — in ljubezen onih gospodov liberalnih in konservativnih brez izjeme, nam je tudi znana; Slovenci v Trstu in okolici robujejo slavnoznemu magistratu, ki noče vedeti le za Slovence, ampak kaže tudi svojo očitno mržnjo do vsega, kar le diši po Avstriji; demonstiruje proti vsem patrijotičnim slavnostim s svojo nenavzočnostjo, nasproti pa podpira razne patrijotične slovesnosti ono stran velike luže; pošilja tja tržaške lire, kakor n. pr. pred malo dnevi za monument verskemu odpadniku in ubeglemu minihu Giordanu Brunu; Istovski Slovenci in Hrvatje robujejo znani laški gospodi v Poreču, ki je znana po svoji protislovanski strastni zagriženosti; Goriški Slovenci — niso sicer na slabem, pa bodočnost jim nikakor ni posebno gotova; jedino Kranjska se nima več bati tujega gospodstva — dokler je obdana in obkrožena izključno s slovenskim življenjem. Malo nas je torej, in še ti smo tako usodepolno razdeljeni, da se je pač ravno pri nas najbolj uresničil rek: Divide et impera — razdeljui in vladal bodeš. Razdeljeni smo, zato nas tuji življi vladajo in nam delo pravice po svoji volji.

Ravno zato pa, ker smo tako usodepolno razdeljeni, je boj za popolno ravnopravnost naroda našega silno težaven; ne moremo se z uspehom boriti proti sovražnim težnjam, proti ponemčevanju in italijanizovanju, ker nimamo le jednega nasprotnika, ampak toliko, kolikor je nasprotnih pokrajinskih večin. Proti osrednji vladni Dunajski je boj prav lahek in mi vidimo, da ustreza opravičenim težnjam našim, koliko krat se do nje obrnemo, proti pokrajinskim sovražnikom. *) Toda osrednja vlada pri današnjih okoliščinah tudi ni vsemogočna, če pokrajinske oblasti nimajo volje izvršiti naredb osrednje vlade. In mi vidimo, kako mnoge pokrajinske oblasti slabo marajo za navedbe Dunajske vlade. Naj pokličemo častitljivega spomin one grozne upore deželni zborov proti nedolžnemu slovenskemu vknjiževanju, toda osrednja vlada držala se je trdno stališča narodne enakopravnosti. In vendar se še ne vrši povsod to slovensko uknjiževanje, če niso prosilec zadosti zavedni; nezavednosti se pa še vedno krivica godi: zakon pa ne dela razločka med narodno zaveštjo ali nezaveštjo, kajti pravično načelo velja za vse jednako. Koliko bojev pač imamo za slovensko uradovanje in dopisovanje? Osrednja vlada nam tudi tu daje pravico. Naj opozarjamo le na naj-

*) Drugim narodom deli namreč hlebe a nam so zadosti... mrvico (Op. Ur.)

da bi rešila narod propada i pogube. Niso sicer vsi naši učitelji (o učiteljicah ne govorim, ker pravijo, da ni varno stopiti ženskam na noge!) take „creature“, ki gledajo svoj stan le z materialnega stališča, ki vidijo v njem le sredstvo v življenje. Imamo tudi take, ki poznajo imenitnost svojega poklica, ki delujejo narodu v korist. A teh je tako borno malo, da bi se človek res najraje milo zjokal, ko to pomisli.

V naši okolici imamo 17 slovenskih (sic!) učiteljev t. j. učiteljev, ki poučujejo v slovenskem jeziku in ki so slovenskih starišev sinovi. Izmed teh 17 učiteljev dode se menda le 3 ali 4, koji goje res narodna čuvstva in širijo narodno zavest. Ostali so pa „schiavi del potere“ in celo nekateri „agitatori del loro volere“.

Taki bodo pač, če pred ne — izvestno sodnjega dne, ko bode Vsesodnik povprašal po njih dejanji in nehanji, ko bode vprašal, kako so reševali svojo nalogo, skesanim srcem rekli: „Mea culpa, mea culpa“. A takrat bode vse zastoj. Kesanje bode prepozno in brezuspešno.

(Konec prih.)

novjši odlok glede ravnopravnosti slovenskega jezika pri našem magistratu. Pa zaradi tega nismo še prav mnogo na boljsem ako ne bomo za vsak slučaj odločno tirjali svojih pravic. Koliko pa je Slovencev, ki bodo zares neomahljivo zahtevali slovenskih odgovorov in rešitev? Zakon je uže sam na sebi pravičen, da brez sile deli vsem jednake pravice.

Iz tega se učimo, da dokler nam bodo delile pravico dosedanje pokrajinske večine, nimamo se nadejati lepših dnij, naj nam bode Dunajska vlada še tako prijazna. Z našimi boji in naporji si morebiti priborimo kako mrvico, kako važno načelo razsodbo, toda priboriti si ne moremo nič takega, da bi smeli brezskrbno gledati v bodočnost. Treba je, da si priborimo nekaj trajnega, nekaj takega, kar zagotovi narodu bodočnost ter izključi za vse čase tuje gospodstvo: to je, da se popolnoma izvrši načelo narodne enakopravnosti, ki je izražena v 19. členu ustavnega zakona. Ta važni člen se še ni izvršil s posebnim zakonom, to je očiten neuspeh slovanskih državnozborskih zastopnikov, ki so menda še daleč od prave poti vodeče k splošnemu miru in blagostanju.

Če pa hočemo, da se ta člen izvrši v korist vseh narodov avstrijskih, treba nam je biti zelo previdni. Najpoprej imejmo pred očmi, kaj koristi vsemu narodu, in ne kaj bi le na Kranjskem koristilo. Celokupnost narodova bodi naš prvi uzor! Če kaj tirjamo, naj bode to v imenu vseh Slovencev brez obzira na pokrajinske meje. Proč s pokrajinskim separatizmom, kajti Slovenci smo! — Drugič bodi nam živo pred očmi, da li morebiti s svojimi težnjami ne obtežujemo stališča drugim svojim slovanskim bratom. Ako je tako, potem glejmo drugih potij, kajti celokupnost slovanska bodi nam mila in draga: Slovanskega ozemlja ne prepuščajmo sovragom niti za lek! Trditelj pazimo na svoje sedanje težave in bolečine in kakošni so uzroki naše narodne bolezni. Tem uzrokom poiščimo primerne zdravila, ki obstoji v tem, da uprav umevamo in težimo, da se prav izvrši tolikokrat imenovani čl. 19. ustavnega zakona.

Naša narodna bolezen je uprav naša razcepljenost, o kateri smo menda zadosti jasno govorili zgoraj; ona huda mōra, ki tlači naše narodno življenje, je ona nesrečna uprava, ki daje manjšine pokrajinske v popolno oblast večinam, takim večinam, ki vidijo v deželnej manjšini le svojega nasprotnika, kateremu niti dihati ne privošči, ter se hočejo temu na škodo širiti in utrjevati svojo moč za vse čase. Naša bodi skrb, da izginejo te nezdrave, pogubonosne razmere!

Žalibog, da se pri nas na Slovenskem še niso vsem razumnikom oči odprle, kako bi bilo mogoče odpraviti tako žalostno stanje ter zagotoviti narodni obstanek poslednjemu slovenskej koči. Zares, mi ne moremo razumeti, kako celo naši „prvaki“, ki hočejo biti nekaki voditelji naroda našega, še ne razumejo, da tavamo s svojo politiko v temi, ki nikakor ne vodi k luči boljše sreče. Mirno smo gledali, kako si naši odlični možje nasprotujejo celo v načelnih vprašanjih, namesto da bi ta peščica mož stala trdno, kakor skala za jedna in ista načela. Kako naj bode potem naša borba uspešna? Mirno smo gledali, kako si neka vrsta gospode v vsem in povsod nasprotuje, kar je zlasti za vse Slovence zunaj dežele Kranjske jako pogubonosno. Gospodje na Kranjskem bi morali znati, da za beneškimi in ogerskimi Slovenci pridejo lahko na vrsto Slovenci na Goriškem in Štajerskem, potem po pot na Kranjsko ni več pretežavna. Zato pa se moramo vsi Slovenci, vsi avstrijski Slovani boriti po enem in istem načrtu, kako da naj se izvrši važni člen 19. — In o tem hočemo izpregovoriti v enem prihodnjih člankov, da bodo jasne tirjatve slovanskega naroda na Primorskem, kar bo moralo imponovati tudi vsem razum-

nikom, prvacom in narodnim voditeljem dežele Kranjske.

K r n o v.

Govor drž. posl. dra. Tonklja

v državnozborski seji dne 8. maja.

(Konec.)

Hočem tukaj navesti neko primero. Često se kaže na kraljestvo italijansko in proslavlja tamošnje napredke.

Navesti hočem vzgled, kako se je v Italiji vršilo pravosodje in sicer že minulo stoletje. Pred menoj imam pravdo, ki je tiskana. Ta pravda je bila nastala med dvema občinama, ki sta obe pripadali republiko beneški. Jedna sedaj pripada Avstriji, ker so jo leta 1815, kakor tudi mojo rojstno občino, odločili od Beneškega in prideliili Primorju, vsled česar sem jaz še vedno ostal Avstrijec. Bil je prepričan za neko rebro. Občina, ki je sedaj avstrijska, bila je postavila apnenico, ker je hotela popraviti farovž in je po omenjenem rebro tudi koze pasla. Prišlo je do 100 mož iz sosedne občine Črni vrh — in vidite, da je ime slovensko — podrla je apnenico in odgnalo sedem koz, in vsled tega se je začela pravda zaradi motenja posesti. Prišlo so bile poklicane v Benetke, med drugim jedna iz mojega rojstnega kraja. Prišlo so tja dne 30. maja 1791 in usojal se bodem prečitati, kako je bilo nadalje (čita):

„Venuto in ufficio a citazione ecc. Antonio Crast qu. Pietro, nativo ed abitante della Villa di Bergonna, lavoratore di campagna, testimonio nominato sopra il Capitolo primo“ itd., to se pravi, prišel je Anton Krast, rojen in stanujoč v Bergoni, kmet, kot priča. Popraša se glede prvega poglavja. Petem se pravi ondi (čita):

„Interrogato in qual luogo si trovasse lui esaminato il giorno 22 giugno 1786, risponde in un linguaggio non intendere che poco la lingua italiana.“

Odgovori v nerazumljivem jeziku in da se znamenjem razumeti, da le jako malo razumi italijanski.

„Per la qual cosa fu intermesso l'esame e fu commesso al testimonio Antonio Crast di trattarsi fuori dell'ufficio, donde ecc.“

Vsled tega se je zaslišanje pretrgalo in rekli so, da naj zunaj počaka.

„L'Illustrissimo ed Eccellentissimo signor Luogotenente veduto ecc., e volendo ecc.“ Poklicali so dva tolmača.

„Ha ordinato, che l'esame di Antonio Crast sia assunto col mezzo delli due interpreti Vincerzo Germaz e Valentino Paolin qu. Lorenzo, nativo della Pieve di Solcana Imperiale, e da 20 anni circa demmorante in questa città, fa il sensale.“

Prideta ta dva tolmača Vincencij Germaz Francov iz Prage, 18 let že bivajoč v tem mestu in Valentin Pavlin pokojnega Lorenca iz župnije Solkanske, ki je cesarska — in je blizu Gorice; stanujoč že 20 let v tem mestu in je mešetar.

Dalje ne bodem čital, temveč navesti hočem le vsebino.

Tolmači se zaprisežejo in se jim naroči, da naj izpovedo popolno resnico in dajo na zapisnik.

Najprej se pokliče jedno pričo in zapriseže v njenem jeziku. Potem se naroči tolmaču, da jo opominja na svetost prisege ter prevaja vprašanja. Drugi tolmač mora poslušati in potrjevati, da je prevod pravi. Potem odgovarja stranka; prvi tolmač prevede in drugi mora potrditi prevod, in še le potem se zapiše v zapisnik.

Primerite s tem, gospoda moja, razmere na Koroškem, kjer se priče zaslišavajo brez tolmačev, in primerite s tem, kako pri nas na Goriškem in v Istri stranke, ki ne znajo italijanski, brez tolmača zaslišavajo, kjer vendar gre za moje in tvoje ali za kriminalne zadeve, za čast in svo-

bodo (Klici na desnici: Tudi za življenje!) — kadar gre za življenje pokličejo seveda tolmače, — in rekli bode, da so bile pravne razmere v republiko beneški boljše, nego so pri nas. Pravda pa še ni pri koncu. (Veselosť.) Gre za lastnino onega rebra. Pravda vede se v Tolminu. Zaslišale so se v Italiji, pri dr. Preturi v Tarcintu, priče v večem spomin. Tam je posloval tudi slovensčine vešč sodec, ki je služil v Tolminu, po 1866 letu vrnil se v Italijo in ondu bil nastavljen. Tudi ondu, vzlic temu, da sodec zna slovenski, poklicala sta se dva tolmača in se je postopalo popolnoma na enak način kakor v republiko beneški. Če primerjate to postopanje in naše, reči morate, da je naše slabše.

Sedaj prehajam k drugi stvari. Tiče se rešitve slovenskih ulog pri nadsodiščih, pri višjih instancah.

Konstatovati moram v korist apelacijskemu sodišču Graškemu, da je vsaj ukrenilo glede slovenskih ulog to sodišče, kjer prihajajo tudi slovenske razsodbe po prvi instanci, da se v slovensčino prevedejo in v slovensčini uroče stranki.

Kako je pa v Trstu? V Trstu dobivamo na slovenske uloge, na pritožbe in razsodbe prva instanca le italijanske ali nemške rešitve. To vendar ni v korist pravosodju in se ne strinja z današnjo izjavo Njega ekselence, da se namreč imenujejo uradniki po potrebi naroda in po državnih osnovnih zakonih. Pravica in potreba govorita za slovenske rešitve, in nadejam se, da je Njega ekselence dovolj moža, da bode zahteval od uradnikov, da ustrezajo potrebam naroda, da bodo tudi v Trstu na slovenske uloge se izdajale slovenske razsodbe. To se tem lažje zgodi, ker so pri apelacijskem sodišču v Trstu nastavljeni uradniki, ki so zmožni slovensčine in hrvaščine, in zatorej ne gre, da dobivamo od apelacijskega sodišča, ki ima vendar potrebne zmožnosti, rešitve v tujem jeziku.

Pa tudi to postopanje ni pravo, ki je priljubljeno pri nadsodiščih v Gradci, kajti nasprotuje sodni instrukciji, katera se je potrdila s cesarskim patentom iz leta 1853, drž. zak. št. 81, in ne ugaja § 197. in sl. in specijelno ne § 211, po katerem se morajo odločitve izdajati s podpisom predstojnika sodišča in ekspeditnega predstojnika. Prosimo torej, da se odpo more temu nezakonitemu postopanju. Ker so pri apelacijskem sodišču v Gradci svetniki, ki znajo tudi slovenski tu ni nobene težave. Pri prevodih se pa ni tako lahko utopiti u duh razsojajočega sodca. Lahko se pripeti, da je prevod drugačen od izvirnika, dočim bi se to ne zgodilo, če bi oni prevajal, kdor je razsojal, kar bi moral storiti, ako je zmožen jezika.

Tega postopanja pa tudi zaradi tega ne moremo odobravati, ker nižjim instancam naklada bremena. Vsi juristi vedo, da se sodišča prve stopinje, katerim se z vsakim novim zakonom nalože nova bremena, ne morejo obkladati s prevajanjem. Po tem pa more sodni urad lahko izogniti se prevajanju, treba mu je le razsodbo napraviti nemški, pa ima lažje, ni mu treba prevajati. Tega postopanja pa ne moremo odobravati, ker bi kratilo nam priznane pravice in zaradi tega prosim Njega ekselence da naj priganja, da bodeta apelacijski sodišči v Trstu in Gradci izdajali odločbe o slovenskih razsodbah prve instance v slovensčini. To velja tudi o najvišjem sodišču.

Sedaj se vračam k neke izjavi prvega contragovornika. Menil je, da bodo Slovenci zahtevali še vseučilišče in senat pri najvišjem sodišču. On nema povsem napak. Če zahtevamo — in mi moramo zahtevati — da sodni uradniki uradujejo in sodijo v slovensčini in da v tem jeziku občejejo z nami tudi politična in finančna oblastva, zahtevati moramo tudi sredstva, da se bode mogoče tudi ta jezik popolnoma naučiti

Uradni jezik z njegovim obličnim slo-
gom je vendar nekaj drugega kakor na-
vadni jezik. Mi zahtevamo torej po pravici,
da se za aktualne pravoznanske predmete,
civilno pravo, civilno pravdo, kazensko
pravo, kazensko pravdo in za upravnost-
stvo na vseučiliščih v Gradci osnujejo po-
sebnice stolice s slovenskim učnim jezikom,
kakor se je to že bilo zgodilo 1849 leta.
Potem bomo mogli po pravici zahtevati,
da bodo pravniki, ki bodo prišli iz te šole
zmožni jezika in bodo slovenski uradovali.

Kar se pa tiče senata, bode pa itak
do tega prišlo ko bomo dosegli pravico,
ki je nam zajamčena po ustavi, da se bode
namreč nam uradovalo v nižjih instancah
v slovenščini. Kajti potem se bodo tudi
pri najvišjem sodišči morali nastaviti taki
možje, ki bodo zmožni slovenščine.

Tudi tukaj se ne postavljam na sta-
lišče narodnosti, temveč le na to, da imamo
pravico in dolžnost zahtevati, da uradniki,
ki so poklicani, da sidiijo narodu našemu,
tudi znajo njegov jezik; kajti le potem se
bode utrdilo zaupanje v sodne uradnike,
le potem je pričakovati varnega razsoje-
vanja, kar je pa v interesu pravosodja in
le potem se bode uresničil pregovor: Ju-
stitia regnorum fundamentum (Odobranje
na desnici. Govorniku častitajo).

Politični pregled.

Notranje dežele.

Volilno gibanje je po vseh avstrijskih
deželah jako živahno. Ne samo v naši
Istri, tudi na češkem bide se hud boj mej
tremi strankami, Staročehi in Mlodočehi
stojé si nasproti, a proti obema strankama
bore se Nemci, ki se nadajo, da jim do-
mači razpor mej Čehi pripomore k zmagi
v marsikaterem okraji, kjer bi sicer pro-
pali. Staročehi boje se, da radikalna na-
rodna mladočehska stranka pridobi pre-
več mandatov, kar bi bilo voliki vladno-
narodni stranki na škodo. Listi obeh
strank bidejo mej sabo hud boj ter si pri-
zadevajo s vsakim sredstvom okoristiti se,
na škodo svojemu tekmeču. Kakor stvari
stoje, kaže se da Mladočehi pridobe več,
sedežev v deželnem zboru.

Tudi v Galiciji se je začelo meščan-
stvo nekoliko gibati ter hoče postaviti
svoje kandidate, ne da bi se dogovorilo
in sporazumelo o tem s plemstvom. De-
lovanje poljskega plemstva v deželnem in
državnem zboru pač ni tako, da bi se mu
mogel meščan in kmet — brezpogojno
udati. Čas je, da se ta dva stanova na-
posled vzbudita ter se postavita na svoje
noge. To bi bilo posebno gališkim Rusom
v korist.

V ogerskem ministerstvu bodo
zopet neke premene. Ministerski pred-
sednik Tisza ponuja grofu Gezi Teleky-ju
notranje ministerstvo, katero je do sedaj
sam vpravljal.

Dogovori mej Ogersko in Hrvat-
sko so dovršeni. Hrvatski mogotei so se
Madjarom posebno prikupili, kajti Hrvat-
ska je plačevala Ogerski do sedaj po 55%
svojih dohodkov za naprej bode plačevalo
po 56%, tako da jej ostane za svoje po-
trebe samo 44%. — To je res lepa pri-
dobitev takozvano „narodne stranke“.

Vnanje dežele.

Novi ruski prometni minister je
izdal naredbo s katero nalaga vsem želez-
niškim uradnikom v poviselskih in baltičkih
zemljah, da urodujejo izključljivo v držav-
nem t. j. ruskem jeziku. Vsak uradnik
mora se izkazati, da je popolnoma vešč
ruščini. V nekaterih krajih pušča se urad-
nikom 6 mesecev časa, da se priučijo ruščini,
v drugih krajih pa le kratek rok. Ker so
se poljski uradniki uže pred leti priučili ru-
škemu jeziku, obrnena je ostrost te naredbe
bolj proti Nemcem v baltičkih deželah, ki
vedno kljubujejo ruskej vladi, ter bi, ako
so tudi v deželi v veliki manjšini te zem-

lje proglasili nemškimi. — No kakor kaže,
jim ne pojde po sreči.

Na s r b s k e m je metropolit Mihajl
zopet zasedel svoje mesto ter stopil na
čelo srbskej cerkvi. Prejšnji metropolit Teo-
dozji in nekoliko škofov je odstopilo. Ta
dogodek z veseljem napolnjuje vsacega
Srba, kajti Mihajl je pravi narodni mučenik
in ljubljene narodov. Milan ga je 1880 l.
odstavil ker se je protivil njegovej volji.
Metropolit Mihajl se je moral umakniti
kneževaj silji, šel je na Rusko, pred pa
še proglasil ministre kot odpadnike od vere.
Več let ni si upal knez Milan imenovati
novega metropolita. Še le ko je bil priznan
kraljem je na to mesto poklical Teodozija,
kateroga je mazilil pokojni srenjski patrijarh
Angjelić. Teodozij je storil vse po kraljevej
volji ter naposled tudi razvezal njega zakon
s kraljico Natalijo. Vse njegovo ravnanje
posebno zadnji čin je narod razburil in
ko je Milan odšel mu ni bilo več ostanka
v Srbiji. Umaknil se je Mihajlu, katerega
ves narod ljubi in spoštuje. Nemški du-
najski listi pišejo, da je ta dogodek nape-
rjen proti Avstriji. Dunajski židje pač mi-
slijo, da se mora na Srbskem še vedno
vršiti po njih volji, vse kar je res srbsko,
pravijo, da je Avstriji sovražno.

Mej Bolgarsko in Rusijo vrše se
dogovori, kakor poročajo francoski in an-
gleški listi. Rusija zahteva, da Bolgari od-
stranijo Koburga ter da se v slučaju vojske
postavijo na rusko stran. Ako Bolgari te
pogoje prav premislijo, uverijo se lahko,
da jim ne bode preveč težko ustreči jim.

Na nemškem dvoru imajo sedaj
perzijskega šaha v gosteh. Perzijski vladar
je bil na Nemškem prijazno sprejet.

V italijanski zbornici je raz-
mera Durando-Piccoli, ki je pri nas in
v Italiji vzbudila toliko krika rešena. Zbor-
nica je sprejela dnevni red, ki izraža konzulu
Durando v Trstu popolno zaupanje ter mu
priznana, da je taktno postopal. Crispi je
v svojem govoru omenil, da neki notranji
neprijatelj tožno ščeva proti trojni zvezi,
katero bi rad razrušil, kar se mu pa nikdar
ne posreči. S tem je pač meril na irredento,
kaj poreko na to naši lahončiči. Morda mu
pošljejo kako petardo v odgovor?

Domače vesti.

Opozarjamo č. g. naročnike, koji
dosedaj niso še izpolnili svoje dolž-
nosti s plačanjem naročnine za naš
list, da to kolikor mogoče prej store.
Razne dolžnike, kojim smo že
večkrat priložili znane rudeče listke,
spominjamo še enkrat, da nam na-
ročnino dopošljejo.

Upravištvo „Edinosti“.

Iščemo sotrudnika za naš list, ki bi
bil popolnoma vešč slovenščini ter uže
nekoliko izkušen v novinarstvu. Ponudbe
naj se pošiljajo „uredništvu“, ki je pri-
pravljeno, dati vsakemu natančnejše in-
formacije.

Sv. Birma. Kakor vsako leto vršila
se je tudi letos za binkoštno praznike
delenje sv. birmе v stolni cerkvi sv. Justa.
Vdeležencev in birmancev bilo je i letos
izredno veliko. Osobito lepo je bilo videti
naše vrle okoličanke v svojih krasnih
nošah skoraj izključljivo v narodnih barvah
in belih fino nadipkanih pecah. Še pred
leti je bilo videti mnogo več slovenskih
okoličank v svojih nošah, koje se žalibog
sem ter tja uže menjavajo za mestne. Kar
nam ni bilo preveč povšeči, bilo je tudi,
da so birmanke, zale slovenske deklice
bile oblečene ponajveč gosposki. Saj je
vendar narodna noša tako krasna ter se
tako podaje tudi majhnim otrokom; zakaj
pač pačimo našo deco z tujo obleko! Mi
sè žalostjo zabilježujemo to resnico pri-
tem pa visoko čislamo one vrle okoličanke,
ki so še vedno ponosne na svojo nošo
ter s tem branijo narodno svojstvenost.
Možka noša je uže skoraj celoma izginola
ker je bila neki nepraktična; tega pri

ženskej noši ni opaziti radi česar je upati,
da narodu ostane kot posebno svojstvo.
Upamo, da bomo imeli priliko opazovati
krasno to nošo prihodnji teden na sv. telesa
dan pri procesiji v Trstu in v okolici.

**Za družbo sv. Cirila in Metoda v
Trstu.** V ponedeljek dne 10. t. m. nabrali so
škedenjski pevci zbrana v gostilni J. San-
cina-Nemeca glđ. 2.04; v tabakarni gosp.
Sancina-Drejača predali dva rodoljuba 31
novč.; neka škedenjska rodoljubkinja da-
rovala je en glđ. Hvalevredno! Živeli!

Vodstvo družbe sv. Cirila in Metoda
v Ljubljani je imelo dne 5. junija svojo
XXVI. sejo. Navzočni: Prvomestnik T.
Zupan. Odborniki: dr. vit. Bleiweis-Trste-
niški, Matej Močnik, Ivan Murnik, Luka
Sveteč, dr. Vošnjak, Andrej Zamejec, A.
Žlogar. Od nadzornikov: Gospod Oroslov
Dolenec. — Blagajnik gospod dr. Vošnjak
naznanja dohodke in troške od zadnje seje.
Prispevke je poslalo dozdej 26 podružnic.
Neki rodoljub je podaril družbi delnico
Narodne Tiskarne. — Tajnik A. Žlogar
poroča, kako je izvršil ukrepe zadnje seje.
Mej tem sta bili ustanovljeni podružnici:
Kamnik z okolico in ženska podružnica v
Gorici. Snuje se podružnica na Koroškem.
Osobito razveselivna so poročila načelni-
štev goriških podružnic. — Kot III. zvez.
„Knjižnice družbe sv. Cirila in Metoda“
izide v kratkem spis o Val. Vodniku, na-
menjen mladini, a bo dobro došel i ude-
ležencem o bodoči slavnosti pri odkritji
Vodnikovega spomenika. — Odb. J. Murnik
poroča o Tržaški šoli. I. mesto učitelja-
voditelja podeli se g. Mihaela Kamuščiču;
II. mesto pa učiteljici Josipini Delkin. —
Dr. Bleiweis poroča o prošnji za podporo
z večjo vsoto, ki se veliši. — Nekoliko
manj važnih prošenj je bilo uslišanih. —
Druge nenujne zadeve se zaradi „Ma-
tičnega“ zborovanja odlože za prihodnjo
sejo. —

Volitve volilnih mož za isterski dež.
zbor. Kakor je v zadnji številki omenjeno
v okrajih voloskem in koperskem zago-
tovljena je zmaga narodnih poslancev, tudi
za lošinjski okraj se zdaj vé, da je zmaga
naša, ker narodna stranka ima v tem
okraji izvoljenih večinoma enoglasno 32
volilnih mož in nasprotniki 14. V poreč-
kem volilnem okraju je hud volilni boj.
Dozdej so v tem okraji volile občine
Grižnjan 7, Višnjan 7 in Motovun 7 mož,
na katerih izid do zdaj še ni znan; nasprotniki
pa imajo izvoljenih 17 in to v Umagu 4,
Bujah 7, Vižinadi 2 in v Črnavem vrhu 4.
Dne 13. t. m. voli Oprtalj 4 moža, 16.
t. m. Vrsar 6 mož in 17. t. m. v Poreč
8 mož v občinah bode posebno hud
boj. V pazinskem in puljskem okraju vrše
se volitve ta in prihodnji teden. Narodna
stranka ima v obeh okraji veliko upanja,
da zmaga.

Otročarije. (?) Neznani potepuh je pri-
nesel v nedeljo večer proti 9. uri pred
vrata na vhodu hiše št. 21 v ulici Carintia
neko stvar zavito v papir. Nek otrok ki
je šel po stopnicah bacol je čudno stvar
z nogu po stopnicah. Ali kmalu na to se
zasliši močen pok. Ona stvar je bila nam-
reč — navadna bomba, s katero se je
najbrže kak irredentarski otrok igral ter jo
pozabši pustil prav pred uhodom v stano-
vanje italijanskega konzula Durando. La-
honski listi nazivajo te hlabre čine „ne-
dolžne otročarije“; mi pa trdimo, da so
to dejstva tajne sekte ki tukaj pripravlja
pot odrešenju ter ruje proti vladi; ista
sekte ima dobrih prijateljev in zagovor-
nikov v tukajšnjih židovskih listih in tajnih
članov tam doli v deželi polente. Prašamo
pa slavno vlado: Quousque tandem . . .
bo strla glavo irredentarski hidri, ki pre-
vladuje nad mirnimi Avstrijci in tepta av-
strijski čut?

Narodna vzajemnost v okolici. V po-
nedeljek 10. t. m. zbrali so se v krčmi
„pri družtvu“ v Barkovljah udje treh oko-
ličanskih zborov. Razen vrlih pevcev druž-
tva „Adrija“ bili so navzočni „svetoivan-
ski pevci“, ter nekoliko udov „rojanskega

pevskega zbora“. Pelo se je izvrstno
krasne naše zборе, med občinim odobra-
vanjem občinstva. Omeniti nam je pri tej
priliki, da so bili navzoči tudi nekateri
udje Gretskega „Italijanskega pevskega
zbora“, kateri so vedno odobravalii naše
narodno petje. Dal Bog, da bi se i oni
vrgli v naročje vrle „Adrije“, ter opustili
tuje petje. — „Adrija“ jih radostno
vsprejme v svoje naročje. Oni dan pa je
izvestno pokazal narodno vzajemnost med
okolčani.

Možka podružnica družbe sv. Cirila
in Metoda na Greti pri Trstu poziva na
prvi redni občni zbor ki bode v
nedeljo dne 16. junija t. l. ob 5. popol.
v prostorih gostilne Jakoba Ferluga na
Greti. Dnevni red: 1. Nagovor načelnika.
2. Poročilo zapisnikarjevo. 3. Poročilo
blagajnikovo. 4. Posamični predlogi in
želje. 5. Volitev novega načelnstva. Če-
stite družabnike vabimo, da se v obilnem
številu udeležijo tega važnega zbora.

Usodepolna napaka urinila se je v
predzadnji naši številki v dopis „Iz Istre“
govorečem o naših kandidatih v Koper-
ščini. V rečenem dopisu preporeča dopis-
nik našim volilcem nekega Franco. Po
pomoti se nam je to vkralo v list, kajti
nikdar ni nam na kraj pameti bilo tega
gospoda proglasiti kandidatom ter ga pre-
poročati našim volilcem. Naša kandidata
za ta okraj sta ona dva vrla moža, ki
sta do sedaj zastopala naš narod v Po-
reču. Kakor čujemo so naši nasprotniki
brž uporabili pomoto našega lista ter so
hoteli s tem varati narod, no upamo, da so
tamošnji rodoljubi obvarovali narod zmot,
da je volil, kakor drugod po Istri — na-
r o d n o! Vsacega rodoljuba prosimo, naj
po svojej najboljšej moči pomaga popra-
viti to napako, da naša stvar ne trpi no-
bene škode! —

Črnogorski prestolonaslednik Danilo
in kneginje Ana, Anastazija in
Helena odpotovali so 11. t. m. na ce-
sarski yachti „Greif“, katero jim je dal
naš cesar na razpolaganje na Reko, kjer
se ukreca, tudi knez Nikica in kneginja
Milica. Visoka gospoda odpljuje na
istej ladji v Kotor od koder se povrnejo
v Črnogoro.

Žalostna smrt dveh bratov. V nedeljo
popoldne sta se igrala poleg neke luže
pod sv. Jakobom dva dečka natikajoč žabe,
ki so pluskale po vodi, kar nakrat se je-
den preveč nagne čez lužo ter vanjo pre-
verne. Njegov bratec hotel ga je neki
rešiti ter planil po njemu, ali tudi on
zdrkne v vodo ter nobeden dveh več iz
nje ne pride. Čez kake pol ure prideta
mimo dva druga dečka, koja, zagledavša
ona dva v vodi, planeta vanja, da ju re-
šita ali bilo je prekasno kajti oba sta bila
uže mrzla. Eden izmed njih imel je v po-
nedeljek iti k sv. birmi.

Lehko si mislite neskončno tugo ubo-
zega očeta, ki ju je videl oba motva pred
seboj!

Blagoslovljenje zastave. V Orehku
blagoslovila se bode prihodnjo nedeljo
t. j. 16. t. m. ob 5. uri popoldne zastava
narodnemu bralnemu društvu. Vsa sve-
čanost vršila se bode na vrtu preblago-
rodne gospe Nolli.

Obrtniška izložba v Zagrebu. Odbor
hrvatskega deželnega društva za obrt in
industrijo je izdelal načrt za deželno
obrtiško izložbo, ki se ima leta 1891.
v Zagrebu obdržavati in s ktero bo spo-
jena tudi deželna gospodarska izložba.
Trajala bo od 15. srpnja do 15. listopada
1891, sodelovali bodeti tudi Dalmacija in
Bosna. Izložba se bo napravila v poslopju
„Hrvatskega doma“ in so stroški prera-
čunjeni na 210.000. gold.

Dober teran. Z dežele se nam piše:
Včeraj sem bil v Tomaji, da se vdeležim
tamošnjega misijona. K svetemu opravilu
se je zbrala brezbrojna množica, pred
cerkvijo je poslušala misijonarja — pro-
povednika, ki je na vzvišenem kraju izpod
baldahina govoril množici na srce. Po kon-

Tiskarna Dolenc v Trstu.